

УДК 351.84(468)

Н.С. Сітніковакандидат наук з фізичного виховання та спорту
Класичний приватний університет**РОЗВИТОК СПОРТУ В УКРАЇНІ
ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ**

Проаналізовано розвиток сучасного спорту в державі та визначено пріоритетні напрями державної політики в розвитку професійного спорту. Наведено дані щодо покращення ефективності та результативності роботи з питань спорту. Описано та проаналізовано основні шляхи розвитку спорту в Україні, що дасть їй можливість ввійти до провідних спортивних держав світу.

Ключові слова: державна політика, сучасний спорт, органи державного регулювання, національні програми, шляхи вдосконалення, пріоритетні напрями.

I. Вступ

Олімпійський рух ґрунтується на концепції автономії та гарного управління спортом, що передбачає визнання і повагу нашої особистості та досягнення єдності через відмінність. Спорт – це сила для добра, унікальний і дуже необхідний інструмент для стійкого розвитку, а також засіб для сприяння миру, культурі та освіті. Він є дзеркалом для суспільства, через яке має чітко відображатись одне із завдань олімпійського руху – дотримуватись політики, яка б просувала універсальність мови спорту. Розуміння глобальної природи спорту має підкріплювати майбутню структуру олімпійського руху, таким чином даючи йому можливість інтегрувати стратегії успішного розвитку та освітніх ініціатив у межах своєї основної діяльності. Це дасть змогу олімпійському руху наблизитись до його основної мети – більш здорового, рівного й толерантного суспільства, вільного від упереджень та розбіжностей, незаплямованого дискримінацією й несправедливістю [16].

З кожним роком незалежності України її громадяни все менше займаються спортом. Як свідчать останні дані моніторингу, лише троє зі 100 громадян України виявляють достатню активність рухів для зміцнення здоров'я, ще 6% займаються спортом помірно. У 30% – низька рухова активність. Вражає, що більше, ніж половина українців за останній рік жодного разу не долучалися до спортивних занять. Між тим в опитуванні майже три чверті українців зізналися, що люблять спорт і виявляють до нього великий інтерес. Тобто наявний казус: більшість спорт люблять, і більшість ним не займається [10].

Сьогодні за показниками спортивної зайнятості Україна суттєво поступається не тільки світовим лідерам спорту – Японії, Канаді, Фінляндії, Німеччині, а й своїм сусідам – Польщі, Угорщині, Чехії та ін. [17].

Виникають серйозні запитання, які необхідно поставити перед державою та перед собою. По-перше, як у такій ситуації ми можемо утри-

мати статус олімпійської країни? По-друге, чи можемо ми без спорту залишатися здоровою нацією? Адже саме спорт і олімпійський рух здатні стати тим дієвим механізмом, що може змінити ситуацію на краще.

Суспільство в усі часи не було байдужим до того, яким життєвим потенціалом володіє підрастаюче покоління. Здоров'я нації завжди пов'язувалося великою мірою зі здоров'ям дітей і підлітків. Тому і в Україні гармонійний розвиток, здоров'я молоді є серед пріоритетних напрямів державної політики.

Вивченню цього питання присвячено значну кількість досліджень. Воно є предметом наукових пошуків вітчизняних і російських дослідників, зокрема таких, як: О.А. Андрющенко, В.К. Бальсевич, С.В. Ківалов, В.Е. Куделко, Г.Г. Мазурашу, С.Б. Мальона, М.О. Олійник, А.В. Цьось та ін. Однак, незважаючи на широке коло досліджень і значну кількість наукової та зарубіжної літератури, проблеми визначення основних пріоритетних напрямів державної політики в розвитку спорту розроблено недостатньо [1; 2; 4; 7; 8; 13].

Аналіз літературних джерел дав змогу встановити лише окремі відомості за вказаною проблемою, в яких обґрунтовується можливість покращити підхід держави до професійного спорту і вирішити основні завдання, котрі стоять перед олімпійським рухом в Україні на сучасному етапі. Актуальність та значущість вказаної проблеми стали передумовами подальшого дослідження.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати розвиток сучасного спорту в державі та визначити пріоритетні напрями державної політики в розвитку професійного спорту.

III. Результати

Коли ми хочемо бачити українську націю передовою, сучасною, інтелектуальною, то, звичайно, не можемо обійти питання її фізичного здоров'я та фізичного розвитку. Це завдання суспільство зазвичай вирішує через фізичне виховання підрастаючого покоління,

через розвиток спорту, розвиток олімпійського руху, заохочення до активного дозвілля, пропаганду здорового способу життя. Саме це є невіддільною важливою складовою освітніх програм та має свою стратегічну мету й локальні завдання.

Ще наприкінці 80-х рр. XX ст. інтенсивно розвивалася матеріально-технічна і спортивна база загальноосвітніх та дитячо-юнацьких спортивних шкіл, контролювалося їх забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням згідно з нормативними вимогами, будувалися спортивні майданчики за місцем проживання та у місцях масового відпочинку й оздоровлення дітей, а перед науковцями поставало завдання – науково обґрунтувати інтенсифікацію навчально-виховного процесу [3].

Порівняльний аналіз результатів участі спортсменів України на міжнародних змаганнях з 2000 до 2012 рр. не дає підстав для оптимізму – спостерігається стійка тенденція до зменшення кількості українських медалей на світових змаганнях. Тоді як наші суперники готуються до Олімпійських ігор у надсучасних умовах, ми використовуємо інвентар та спортивні бази із часів Радянського Союзу. Це стосується також і рівня стипендій, заробітних плат, медичного супроводу підготовки, а також соціально-побутових умов. Україна за багатьма позиціями залишилася на рівні 70–80-х рр. минулого століття [3].

Якщо ставлення до великого спорту найближчими роками не буде переглянuto, то в недалекому майбутньому ми можемо опинитися серед держав, які посідають у неофіційному заліку 40–50 місця.

Це саме стосується і масового спорту. Рівень забезпечення населення спортивними спорудами залишається катастрофічно низьким – у 3–4 рази нижче потреби, а за кількістю басейнів маємо 20-кратне відставання.

Фінансування спортивної галузі за останні три роки збільшилося вдвічі – як з держбюджету, так і з обласних бюджетів. Раніше на спорт в розрахунку на одного українця припадав середній показник 21 грн, сьогодні – 45 грн. Хоча за спортивними результатами й умовами, у яких тренеруються наші спортсмени, це не відчувається.

Коштів на розвиток спорту недостатньо. У цілому за обсягами річних видатків з усіх джерел фінансування спорту на одну людину на рік Україна майже в 30 разів поступається Фінляндії, у 15 разів – Японії й Австралії, у 10 разів – Німеччині [9].

За останні три роки спорт і фізична культура почали ставати реальним пріоритетом державної політики. Так, більше ніж удвічі зросло фінансування галузі.

Починаючи з 2006 р., в Україні за багато років уперше почалося будівництво нових спортивних об'єктів. Так, за три роки в Дніпропетровську був побудований спортивний комплекс

“Метеор” і стадіон “Металлург”, в Донецьку – стрілецький комплекс “Артеміда”, у Києві з'явилася нова база для кінного спорту [14].

Ожив один із найважливіших напрямів – дитячий спорт. До 2006 р. не було побудовано жодного нового дитячого спортивного майданчика. До цього часу ремонтували старі, тобто радянські майданчики і центри.

Сьогодні в державі з'явилися програми з розвитку спорту, затверджені на державному, обласному, місцевому рівнях. Ці програми передбачають будівництво нової інфраструктури – це великий крок вперед [6; 11; 12].

Якщо оцінювати ситуацію в масовому спорті, то системну кризу подолати не вдалося. Залучення до спорту більшості українців залишається нагальним питанням.

Щоб простимулювати роботу з розвитку спорту в нашій країні, органам державного регулювання необхідно правильно вибрати політику і визначити необхідні пріоритетні напрями.

Один із таких напрямів – олімпійський. Необхідно якомога більше робити для забезпечення гідного виступу спортсменів України на Олімпійських та міжнародних іграх, проводити роботу з федераціями та тренерами, підписувати протоколи зобов'язань щодо належних умов підготовки олімпійців, укладати угоди з головами держадміністрацій про підтримку кандидатів на участь в Олімпійських іграх, покращувати житлово-побутові умови атлетам, тренерам, підвищувати рівень їх матеріального заохочення.

Незважаючи на це, прогнози щодо виконання кваліфікаційних вимог для участі в Олімпійських іграх суттєво перевищені. Тоді як у кінці 2007 р. планувалося, що в іграх візьме участь 204 атлети, сьогодні є всі підстави для участі щонайменше 245 спортсменів, що підтвердили літні Олімпійські ігри в Лондоні [18].

Для впровадження здорового способу життя та підвищення рівня активності руху, оздоровлення нації необхідно готувати нові концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми, наприклад “Здорова нація”. Українцям необхідно пропонувати абсолютно інший підхід до свого здоров'я і дозвілля, щоб пропагувати активність і відповідальність за своє майбутнє. “Здорова нація” може не тільки фізично оздоровити народ, а й дати йому нову ідею об'єднання.

Необхідно створювати інфраструктури для масового спорту, щоб протягом 2013–2017 рр. був побудований принаймні один фізкультурно-оздоровчий комплекс з басейном та спортивними залами в кожному районному центрі. Будівництво та підтримка таких комплексів має передбачати участь і відповідальність місцевих органів влади.

Для подолання кризи у сфері спорту необхідно виділити, на нашу думку, п'ять основних стратегічних шляхів.

Це, по-перше, формування сучасної системи олімпійської підготовки.

Державі треба розробити порядок визначення пріоритетних олімпійських видів спорту, встановити перелік і забезпечити формування необхідної інфраструктури, забезпечити спортивну орієнтацію фізичного виховання в навчальних закладах, перетворити навчальні заклади в осередки розвитку спорту, поліпшити матеріальну базу спортивних шкіл та їх кадрове забезпечення, встановити ефективну систему роботи училищ фізкультури, училищ олімпійського резерву, вузівських та міжвузівських центрів студентського спорту, побудувати сучасні спортивні споруди згідно з вимогами міжнародних спортивних федерацій, а також організувати центри олімпійської підготовки.

По-друге, розробка та впровадження Загальнодержавної цільової соціальної програми "Здорова нація".

Головна мета програми – створення умов для зниження захворюваності, інвалідності та передчасної смертності наших співгромадян, покращення якості та тривалості їх життя. Здорові діти – це завдання не тільки держави, а й самих українців. Сильна, впевнена, гармонійна і щаслива нація неможлива без відповідальності до свого власного здоров'я. Це соціальне завдання, яке має вирішити держава разом з українським народом, передбачає: активний спосіб життя, зарядку, раціональне харчування, здоровий сон, дотримання правил гігієни, відмову від куріння, вживання наркотиків та зловживання алкоголем, зниження рівня травматизму. Всі ці правила діти повинні освоїти ще в школі.

Крім того, виховання здорової дитини має відбуватися з активним залученням батьків. Що стосується дорослих, то необхідно підрахувати за формулою Всесвітньої організації охорони здоров'я, скільки часу необхідно приділяти спорту, щоб залишатися в здоровій формі. В середньому це 30–40 хв на день. А щоб було, де займатися, необхідно реконструювати парки і спортивні споруди для активного відпочинку.

Третій шлях – будівництво та ефективна експлуатація загальнодоступних спортивних споруд.

Доцільно продовжити облаштування сучасних спортивних майданчиків за рахунок кооперації центральних і місцевих ресурсів. Цей принцип повинен застосовуватися і під час будівництва фізкультурно-оздоровчих комплексів з плавальними басейнами. Держава повинна давати "старт" таким проектам за рахунок частково централізованого фінансування з державного бюджету. За даними експертів, будівництво одного квадратного метра сучасної спортивної площадки коштує в середньому 220–250 грн, спортивного залу без спеціального оснащення – 2500–2800 грн, а 25-метрового басейну для плавання з відповідною інфраструктурою – 4500–5000 грн [15].

Активніше необхідно залучати приватний капітал у розвиток оздоровчої інфраструктури

шляхом бронювання органами місцевого самоврядування земельних ділянок, які через аукціони будуть відводитися підприємницьким структурам для будівництва відповідних споруд. Органи місцевого самоврядування, приймаючи рішення про виділення земельних ділянок під житлове будівництво, повинні ставити в обов'язок забудовників створення доступних об'єктів спорту для здоров'я.

По-четверте, кадрове забезпечення розвитку фізичної культури і спорту.

Необхідно переглянути систему акредитації ВНЗ, у яких готують фахівців для сфери фізичної культури і спорту, підвищити рівень вимог до навчання і скоротити кількість відповідних вищих навчальних закладів. Адже на сьогодні таких ВНЗ вдвічі більше, ніж необхідно.

Сфера фізичної культури і спорту вимагає створення законодавчих підстав для підвищення кваліфікації фахівців цієї сфери.

Необхідно сформувати ефективну систему конкурентоспроможної заробітної плати для фахівців сфери фізичної культури і спорту, перш за все, тренерів та інструкторів, які працюють у бюджетних установах (поліпшення тарифних розрядів, введення різнопланових доплат, премій, стипендій тощо).

Доцільне введення в класифікатор професій нових спеціальностей: фітнес-тренера, консультанта з питань здорового способу життя, фахівця з рекреації, лікаря з оздоровчо-превентивної медицини та ін.

Необхідно встановлення й дотримання нормативів забезпеченості зазначеними фахівцями підприємств, установ та організацій різних форм власності, де повинні бути створені служби підтримки і зміцнення здоров'я громадян.

П'яте – прийняття Закону України "Про фізичну культуру і спорт (нова редакція)".

Закон України "Про фізичну культуру і спорт" був прийнятий у 1993 р. Незважаючи на те, що в нього сім разів вносилися зміни та доповнення, він не дає відповіді на багато викликів сьогодення. Протягом чотирьох років група наукових співробітників та фахівців Міністерства, громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості працювала над новою редакцією цього Закону. У підготовленому законопроекті міститься визначення основних термінів, а також перелічені повноваження центральних і місцевих органів виконавчої влади, визначений правовий статус суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, врегульовані ключові питання організаційного, матеріально-технічного, кадрового, наукового й інформаційно-пропагандистського забезпечення розвитку фізичної культури і спорту [5].

IV. Висновки

Для того, щоб простимулювати роботу з розвитку спорту в нашій країні, державі необхідно правильно вибрати політику і визначити необхідні пріоритетні напрями та шляхи, а са-

ме: якомога більше робити для забезпечення гідного виступу спортсменів України на Олімпійських та міжнародних іграх і сформувати сучасну систему олімпійської підготовки; створювати інфраструктуру для масового спорту, створювати умови для зниження захворюваності, інвалідності та передчасної смерті наших співгромадян та впровадити програми щодо здорового способу життя й підвищення рівня активності руху й оздоровлення нації

Завдяки цьому розвиток спорту в Україні покращиться та дасть можливість нашій країні ввійти до провідних спортивних держав світу.

Список використаної літератури

1. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / голов. ред. С.В. Ківалов. – Одеса : Юридична література, 2003. – Вип. 21. – 352 с.
2. Андрищенко А.А. Физическая культура и спорт как объект библиотечно-информационного обеспечения / А.А. Андрищенко // Парадигмы XXI века: информационное общество, информационное мировоззрение, информационная культура : материалы междунар. науч. конф. Краснодар, 16–28 сент. 2002 г. – Краснодар, 2002. – С. 347–348.
3. Андрищенко О.А. Документний потік України з фізичної культури та спорту: стан і тенденції розвитку / О.А. Андрищенко // Вісн. ХДАК : зб. наук. праць. – 2001. – № 5. – С. 197–207.
4. Бальсевич В.К. Физическая культура для всех и для каждого / В.К. Бальсевич. – М., 2008. – С. 34–38.
5. Закон України “Про фізичну культуру і спорт” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
6. Законодавча база фізичної культури та спорту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.noc-ukr.org/ua/>.
7. Куделко В.Е. Організація і технологія управління фізичною культурою і спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення / В.Е. Куделко. – Харків : видавництво Харківської державної академії фізичної культури, 2005. – 20 с.
8. Мазурашу Г.Г. Здоров'я – пріоритет державної політики / Г.Г. Мазурашу // Супер! : спец. випуск, присв. пробл. сфери фіз. культури і спорту в Україні. – Ч., 2009. – 24 с.
9. Мазурашу Г.Г. Олімпійці – дзеркало спортивної влади / Г.Г. Мазурашу // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. – Ч. – 2008. – № 3. – С. 38–44.
10. Мальона С.Б. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом / С.Б. Мальона // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. С. Єрмакова. – Х. – 2006. – № 4. – С. 108–110.
11. Нормативна база Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/86>.
12. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (затверджена Указом Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004). – К., 2004. – 16 с.
13. Цьось А.В. Розвиток фізичного виховання на території України з найдавніших часів до початку XIX ст. : автореферат на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту. – Харків : ПП Якубович І.І., 2005. – С. 9.
14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/analytics/2012/08/13/852262.html>.
15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hghltd.yandex.net/yandbtm?T>.
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/233205>.
17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/>.
18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.noc-ukr.org.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2012.

Ситникова Н.С. Развитие спорта в Украине как одно из приоритетных направлений государственной политики

Проанализировано развитие современного спорта в стране и определены приоритетные направления государственной политики в развитии профессионального спорта. Приведены данные по улучшению эффективности и результативности работы по вопросам спорта. Описаны и проанализированы основные пути развития спорта на Украине, что позволит ей ввойти в число ведущих спортивных государств мира.

Ключевые слова: государственная политика, современный спорт, органы государственного регулирования, национальные программы, пути совершенствования, приоритетные направления.

Sitnikova N. The development of sport in Ukraine as one of the priorities of the state policy

Analyzed the development of modern sport in the country and priority directions of the state policy in the development of professional sports. The data presented that to improve the efficiency and effectiveness of Sport. Described and analyzed the main ways of development of sports in the Ukraine that will enable our country among the leading powers in the world of sports.

Key words: public policy, modern sport, regulatory agencies, national programs, ways to improve, priorities.